

شاخص فای هشدار دهنده بحران مالی در اقتصاد جمهوری اسلامی ایران شناسایی و هشدار ورود به بحران های مالی

حامد فرهنگد معین محمد ابراهیم سماوی ایمان آثاری مقدم

ناظران: دکتر علی طاهری فرد، دکتر داود مصباحی

سازمان پژوهش‌های اقتصادی
قرارگاه پدافند اقتصادی

سرشناسه

عنوان و نام پدیدآور

فرهمنده معین، حامد، ۱۳۷۰

: شاخص های هشدار دهنده بحران مالی در اقتصاد جمهوری اسلامی ایران
مالی/ حامد فرهمنده معین، محمد ابراهیم سماوی، ایمان آثاری مقدم:
ناظران: علی طاهری فرد، داود نصرآبادی؛ [برای] سازمان پدافند غیرعامل
کشور، قرارگاه پدافند اقتصادی.

تهران: آوان جنوب، ۱۳۹۹.

مشخصات نشر

۴۸۲ ص.

مشخصات ظاهری

۷-۸-۹۶۷۴۱-۶۲۲-۹۷۸

شابک

فیا

وضعیت فهرست نویسی

: شناسایی و هشدار ورود به بحران های مالی

عنوان دیگر

: بحران مالی -- ایران

موضوع

Financial crises -- Iran

موضوع

: شاخص های اقتصادی -- ایران

موضوع

Economic indicators -- Iran

موضوع

: بحران مالی -- تاریخ

موضوع

Financial crises -- History

موضوع

: سماوی، محمد ابراهیم، ۱۳۷۱

شناخته افزوده

: آثاری مقدم، ایمان، ۱۳۶۳

حاصله

: طاهری فرد، علی، ۱۳۶۱ -

شناخته مزوده

: نصرآبادی، داوود

شناخته افزوده

: سازمان پدافند غیرعامل کشور. قرارگاه پدافند اقتصادی

شناخته مزوده

HB۲۸۰۹/۲

رده بندی

: ۳۳۸/۵۴۲۰۹۵

رده بندی دیویی

۶۱۴۲۸

شماره کتابشناسی لی

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
قرارگاه پدافند اقتصادی

نام کتاب: شاخص های هشدار دهنده بحران مالی در اقتصاد جمهوری اسلامی ایران

نویسندگان: حامد فرهمنده معین، محمد ابراهیم سماوی، ایمان آثاری مقدم

ناظران: دکتر علی طاهری فرد، دکتر داود نصرآبادی

انتشارات: آوان جنوب

طراح جلد و صفحه آرا: زهرا سالمی نژاد

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

نوبت چاپ: بهار، ۱۳۹۹

شابک: ۷-۸-۹۶۷۴۱-۶۲۲-۹۷۸

فهرست مطالب

۲۵	پیشگفتار
۲۷	مقدمه
۳۳	فصل اول: نقشه راه و شمای کلی پژوهش
۳۵	مقدمه
۳۶	تبیین مسئله پژوهش
۴۲	ضرورت پژوهش
۴۲	مبانی نظری پژوهش
۴۹	پیشینه پژوهش
۵۰	مطالعات خارجی
۵۰	بحران های ارزی
۶۱	بحران های مالی و بانکی
۷۰	مطالعات داخلی
۷۰	بحران های ارزی
۷۴	بحران های مالی و بانکی
۷۹	اهداف پژوهش
۸۰	شیوه پژوهش
۸۱	گام اول: تعریف بحران
۸۲	گام دوم: شناسایی تمامی ابعاد حوزه مالی
۸۲	گام سوم: تعریف نماگرهای پیشرو برای هر بخش از حوزه مالی
۸۳	گام چهارم: تعیین حدود بحرانی برای شاخص های پیشرو

۸۴	گام پنجم: ایجاد ارتباط تابعی بین شاخص پیشرو و احتمال وقوع بحران
۸۵	گام ششم: ترکیب نماگرها و ساخت شاخص جامع بحران حوزه مالی
۸۵	گام هفتم: سنجش شاخص جامع با مدل های هشدار اولیه
۸۶	گام های پژوهش
۸۷	نوع روش
۸۷	تکنیک مورد استفاده در تخمین مدل
۸۷	نوع داده های مورد استفاده
۸۷	دوره زمانی داده ها
۸۷	منابع اطلاعاتی یا آماری
۸۷	جامعه آماری مورد مطالعه
۸۸	روش گردآوری داده ها
۸۸	روش تجزیه و تحلیل داده ها
۸۹	موانع و محدودیت های روش
۸۹	مدل های شناخته شده به سبب هشدار اولیه
۹۰	مدل های ساختاری
۹۰	مدل لاجیت دو و چند جمله ای
۹۱	مدل های لاجیت و پروبیت
۹۴	مدل مارکف سوئیچینگ ساده (اترین چرخشی (رکف)
۹۸	مدل مارکف سوئیچینگ گارچ (شرطی)
۱۰۰	شبکه عصبی مصنوعی
۱۰۱	مدل های غیرساختاری
۱۰۱	روش علامت دهی KLR (روش سیگنالی)
۱۰۵	فصل دوم: شناسایی حوزه های بحران
۱۰۷	مقدمه
۱۰۹	بخش اول: بحران های مالی
۱۰۹	تعریف بحران
۱۰۹	معنای لفظی
۱۰۹	تعاریف بحران
۱۱۱	ارایه تعریف بحران در پژوهش حاضر با رویکرد پدافند غیرعامل
۱۱۱	درجه بندی بحران
۱۱۲	بحران اقتصادی
۱۱۴	بحران های ارزی
۱۱۴	بحران های گسترده اقتصادی
۱۱۵	بحران مالی

بحران بانکی	۱۱۶
بحران‌های ناشی از حباب‌های سفته‌بازی	۱۱۸
بحران‌های مالی بین‌المللی	۱۱۹
نظریه‌های بحران مالی	۱۱۹
نظریه کلاسیکی بحران	۱۱۹
نظریه مارکس	۱۲۰
مسئله بحران اقتصادی در نظام سرمایه‌داری	۱۲۱
قانون میل نزولی به سود	۱۲۱
ریه فندان مصرف	۱۲۲
نظریه کتب اتریشی	۱۲۳
اجتناب ناخودآگاه از رکود	۱۲۳
بحران آغاز رکود	۱۲۶
اجازه داد به رکود بر روی مسیر خود	۱۲۷
نظریه مینسکی	۱۲۸
نظریه بازی‌های هماهنگ	۱۳۰
مبانی نظری بحران مالی	۱۳۱
تاریخ بحران‌های اقتصادی	۱۳۵
بحران‌های قبل از قرن نوزدهم	۱۳۶
بحران‌های قرن نوزدهم	۱۳۶
بحران‌های قرن بیستم	۱۳۸
بحران‌های قرن بیست و یکم	۱۳۹
ورشکستگی بانک‌های اوراند و گرنی (۱۸۶۶) و بحران بانک بارینگز (۱۸۹۰)	۱۳۹
سقوط وال استریت در سال ۱۹۲۹	۱۴۰
سقوط بازار سهام آمریکا در سال ۱۹۸۷	۱۴۲
بحران موسسات پس‌انداز و وام آمریکا (S&L) در سال ۱۹۸۹	۱۴۴
سقوط سهام شرکت‌های اینترنتی dot.com در سال ۲۰۰۰	۱۴۵
بحران ۲۰۰۷-۲۰۰۸	۱۴۵
تحولات و بحران‌های مهم اقتصادی در ایران	۱۴۷
سیاست‌های خروج از رکود	۱۴۷
سیاست‌های اتخاذ شده در اوایل دهه ۵۰	۱۴۸
دوران پس از انقلاب	۱۵۰
دوران جنگ تحمیلی	۱۵۱
دوران سازندگی پس از جنگ	۱۵۳
شرایط عمومی	۱۵۳
استقراض خارجی	۱۵۴

۱۵۵	خصوصی سازی
۱۵۶	اصلاحات نظام ارزی
۱۵۷	سالهای (۱۳۸۴-۱۳۹۴)
۱۵۸	بخش دوم: سیستم مالی
۱۵۸	چستی سیستم مالی
۱۵۸	اجزای سیستم مالی
۱۵۹	نهادهای مالی
۱۵۹	بانک ها
۱۵۹	نهادهای مالی غیربانکی
۱۶۰	بازارهای مالی
۱۶۰	بازار سرمایه
۱۶۱	بازار پول
۱۶۲	ابزارهای مالی
۱۶۲	ابزارهای نقدی
۱۶۳	ابزارهای مشتقه
۱۶۳	خدمات مالی
۱۶۳	نظام قانونی و سیاستی سیستم مالی
۱۶۳	کارکردهای نظام مالی موثر بر کارایی اثرگذار رشد اقتصادی
۱۶۷	محیط نهادی
۱۶۷	تسهیل دادوستد
۱۶۸	تخصیصی شدن و افزایش بهره‌وری کل اقتصاد
۱۶۸	افزایش سرمایه انسانی
۱۶۸	تجهیز منابع
۱۶۹	جمع‌آوری پس‌اندازها
۱۷۲	کاهش ریسک نقدینگی
۱۷۵	مکانیزم تعهد
۱۷۵	سازوکار نقش واسطه‌گری مالی (پردازش و مدیریت منابع)
۱۷۷	کمک به رشد تکنولوژی
۱۷۸	کمک به تحقیق و توسعه
۱۷۹	ایجاد تنوع ریسکو بازده
۱۸۱	به اشتراک گذاری ریسک
۱۸۲	تولید و شفافیت اطلاعات
۱۸۴	افزایش نظارت و کاهش هزینه‌های آن
۱۸۷	تخصیص منابع
۱۸۷	بهره‌برداری از مقیاس‌های اقتصادی
۱۸۸	افزایش دسترسی به منابع با غریبال‌گری

۱۸۸		کانال های اثرگذاری نظام تأمین مالی بر رشد اقتصادی
۱۹۲		اجزای سیستم مالی، کارکردها و کانال های اثرگذاری بر رشد اقتصادی
۱۹۶		مدل حوزه بحران مالی
۱۹۸		بخش سوم: حوزه های بحران غیرمالی
۲۰۱		نتیجه گیری
۲۰۳		فصل سوم: تعریف نماگرهای پیشرو برای حوزه های بحران
۲۰۵		مقدمه
۲۰۶		بخش اول: مرور شاخص های مورد استفاده در مطالعات پیشین خارجی
۲۰۶		مرور مطالعات اولیه (قبل از ۱۹۹۸)
۲۱۱		دسته بندی نماگرها و شاخص های مورد استفاده در مطالعات اولیه
۲۱۵		تعداد مطالعات صورت گرفته و اثبات معناداری هر شاخص
۲۱۶		تحلیل مطالعات اولیه
۲۱۹		کامینسکی، لیزوندو و رنهاردت (۱۹۹۸)
۱۲۲		برگ و پاتیلو (۱۹۹۹)
۲۲۲		ادیسون (۲۰۰۰)
۲۲۵		بوسایر و فراتزشر (۲۰۰۲)
۲۲۹		ونگ و همکاران (۲۰۱۰)
۲۳۰		بابسکی و همکاران (۲۰۱۲)
۲۳۰		فاشینگ و همکاران (۲۰۱۵)
۲۳۰		فندل و استرمل (۲۰۱۶)
۲۳۰		جمع بندی شاخص های پیشرو در مطالعات خارجی
۲۳۱		بخش خارجی
۲۳۲		بخش مالی
۲۳۴		بخش واقعی
۲۳۵		دولت
۲۳۵		نادری (۱۳۸۲)
۲۳۶		شجری و محبی خواه (۱۳۸۹)
۲۳۷		مشیری و نادعلی (۱۳۸۹)
۲۴۴		زارعی و کمیجانی (۱۳۹۱)
۲۴۵		زارعی و کمیجانی (۱۳۹۴)
۲۴۵		جمع بندی شاخص های پیشرو در مطالعات داخلی
۲۴۶		بخش خارجی
۲۴۷		بخش مالی

۲۴۸	بخش واقعی
۲۴۹	دولت
۲۴۹	بخش سوم: جمع بندی نماگرها در مطالعات پیشین در قالب دسته بندی انتخابی تحقیق
۲۵۰	کلیه نماگرهای مورد استفاده در مطالعات پیشین
۲۵۵	نماگرهای معنادار در مطالعات پیشین
۲۶۰	بخش چهارم: نماگرهای حوزه بحران مالی متناسب با متدلوژی پژوهش حاضر
۲۶۰	نماگرهای استاندارد عملکرد نظام بانکی
۲۶۳	زمینه های بحران شناخته شده در بازارهای مالی
۲۶۳	رفتار معادله گران در بازارهای مالی و ذهنیت رمه ای
۲۶۵	ریسک های اهرمی
۲۶۶	عدم تطابق ریسک دارایی ها و بدهی ها
۲۶۷	ناتوانی در تنظیم بازارهای مالی
۲۶۸	شفاف سازی
۲۶۸	محدودسازی اتخاذ ریسک های اهرمی
۲۶۹	تقلب و فسادهای مالی
۲۶۹	اکویاتی
۲۷۰	بحران های مسری
۲۷۰	ریسک های سیستمی
۲۷۱	متدلوژی جدید پژوهش حاضر در نوع سایت شاخص
۲۷۳	نماگرهای انتخابی برای حوزه بحران مالی
۲۷۳	بانک ها
۲۷۳	نسبت نقدینگی به تولید ناخالص داخلی
۲۷۴	نرخ سود حقیقی سپرده ها (نرخ واقعی بهره)
۲۷۵	تفاوت نرخ سود سپرده و تسهیلات (شکاف نرخ بهره)
۲۷۶	نسبت تسهیلات به سپرده (مصارف به منابع)
۲۷۶	نسبت مطالبات غیر جاری (کیفیت دارایی)
۲۷۷	نسبت کفایت سرمایه (نسبت سرمایه پایه به دارایی)
۲۷۸	نسبت تسهیلات اعطایی بانک های غیر دولتی و موسسات اعتباری به کل تسهیلات
۲۷۹	بانک مرکزی
۲۷۹	رشد پایه پولی
۲۸۰	نسبت بدهی دولت به بانک مرکزی به پایه پولی
۲۸۱	نسبت بدهی بانک ها به بانک مرکزی به پایه پولی
۲۸۲	ابزارهای نقد
۲۸۲	نسبت چک های برگشتی
۲۸۴	درصد اوراق مشارکت فروش نرفته

۲۸۵	بازار سرمایه
۲۸۵	نسبت رشد شاخص قیمت سهام به نرخ سود سپرده
۲۸۶	عمق بازار سهام (نسبت معاملات سهام به GDP)
۲۸۶	بیمه
۲۸۶	ضریب نفوذ بیمه (نسبت حق بیمه به GDP)
۲۸۷	ضریب خسارت بیمه
۲۸۸	نسبت سودآوری شرکت های بیمه
۲۸۸	ضمانت نامه ها
۲۸۹	نسبت بهای به دارایی شرکت های ضمانت
۲۹۰	مدت های سرمایه گذاری
۲۹۰	نسبت سودهای سالانه به سود سپرده
۲۹۰	درصد رای های نقدی
۲۹۱	نظام قانونی و سیاست گذاری
۲۹۱	متغیر مجازی رای و به بودن قانون های مالی
۲۹۱	متغیر مجازی مناسب بودن سیاست گذاری های مالی
۲۹۲	بخش پنجم: گزینش نامگرهای حوزه های مالی به ان غیرمالی متناسب با متدلوژی پژوهش
۲۹۲	حوزه بخش خارجی
۲۹۲	نسبت صاوا
۲۹۴	تراز حساب سرمایه
۲۹۶	رشد اقتصادی جهان
۲۹۷	وضعیت متغیر مجازی روابط بین الملل
۲۹۸	تغییر نرخ ارز اسمی
۳۰۰	حوزه بخش واقعی
۳۰۰	تولید ناخالص داخلی واقعی (رشد اقتصادی)
۳۰۱	شاخص تورم
۳۰۲	حوزه بحران بخش دولت و حاکمیت
۳۰۲	متغیر مجازی ساختارها و نهادهای حاکمیت
۳۰۳	متغیر مجازی تغییرات سیاسی
۳۰۳	متغیر مجازی سیاست گذاری
۳۰۴	نسبت بودجه به تولید ناخالص داخلی
۳۰۵	حوزه بحران عوامل تولید
۳۰۵	نرخ بیکاری
۳۰۵	سرمایه (درصد تشکیل سرمایه ثابت ناخالص)
۳۰۶	حوزه بحران کنشگران اقتصادی
۳۰۶	متغیر مجازی اطمینان خاطر از آینده (انتظارات و چشم انداز آینده)

۳۰۹	تغییر در درخواست مجوز تأسیس
۳۱۳	فصل چهارم: تعیین حدود بحرانی
۳۱۵	مقدمه
۳۱۶	بخش اول: مرور روش های تعیین حدود بحرانی در مطالعات پیشین
۳۱۷	روش کامینسکای: تعیین حدود حول میانگین با ضربی از انحراف معیار
۳۱۷	کامینسکای و رینگهارت (۱۹۹۶)
۳۱۸	کامینسکی، لیزوندو و رینگهارت (۱۹۹۸)
۳۱۹	ادیسون (۲۰۰۰)
۳۱۹	بوسایر و اتزشر (۲۰۰۲)
۳۱۹	کبریتیجی اوغلی (۲۰۰۴)
۳۱۹	نادری (۱۳۸۰)
۳۲۰	نیلی و کنعلی (۱۳۸۰)
۳۲۱	شجری و محبی خا (۱۳۸۹)
۳۲۱	طیبی و همکاران (۱۳۹۰)
۳۲۲	نصراللهی و همکاران (۱۳۹۶)
۳۲۲	روش الگوریتم غرباگری: حداقل کردن نسبت نویز به علامت
۳۲۳	کبریتیجی اوغلی (۲۰۰۴)
۳۲۴	نیلی و کنعلی (۱۳۸۴)
۳۲۵	طیبی و همکاران (۱۳۹۰)
۳۲۵	نصراللهی و همکاران (۱۳۹۶)
۳۲۶	منطق هشدار در مدل های لاجیت و پروبیت: بیشتر شدن احتمال وقوع بحران از X درصد
۳۲۷	منطق هشدار در الگوی چرخشی مارکوف: بیشتر بودن میانگین و واریانس از حالت عادی
۳۲۷	هو (۲۰۰۶)
۳۲۸	مشیری و نادعلی (۱۳۸۹)
۳۲۸	توکلیان و ابراهیمی (۱۳۹۱)
۳۲۸	جمع بندی روش های تعیین حدود بحرانی و نقاط ضعف و قوت آن ها
۳۳۰	بخش دوم: پیشنهاد سایر روش های ابداعی برای تعیین حدود بحرانی
۳۳۰	روش حدود استاندارد
۳۳۲	روش مقایسه تطبیقی
۳۳۴	روش درصد تغییر مشخص در دوره مشخص
۳۳۵	روش تعیین حدود تئوریک
۳۳۵	روش مقایسه تطبیقی درصد تغییر
۳۳۶	روش میانگین متحرک

پیشگفتار

نقش پدافند غیرعامل در کشور حاضر بر هیچ کسی پوشیده نیست. اکثر کشورهای جهان به اهمیت بالایی دفاع غیرعامل در بخش های مختلف خود پی برده اند. این مهم بعد از به حاشیه رفتن جنگ های کلاسیک و میدانی به دنبال افزایش رقابت های تسلیحاتی قوت گرفته و بخش زیادی از توجه کشورهای به این سمت سوق پیدا کرده است. وقتی که جنگ ها به سمت جنگ نرم و نرّه سازی حرکت نموده است، به تبع آن اتخاذ تدابیر دفاعی نیز ماهیت خود را عوض کرده و به سمت دفاع نرم و غیرعامل حرکت نموده است. این تغییرات در نوع جنگ دفاع به ما نشان می دهد که برای در امان ماندن از تهدیدات دشمن در بخش های مختلف کشور باید در هر بخش مهم و حیاتی تدابیر پدافندی در کنار تدابیر آفندی بررسی شوند و اقدامات لازم برای افزایش امنیت کشور طراحی و ارائه شوند.

کشور ما ایران به دلایل مختلف همواره در معرض تهاجم دشمنان و نیروهای متخاصم آنان بوده است. کما اینکه در سه دهه بعد از انقلاب شاهد انواع تهدیدات و دشمنی ها بوده ایم. دشمنان کشور پس از اینکه قدرت و توان دفاعی ما را در جنگ های نظامی دیده اند و به این نتیجه رسیده اند که توان جنگی با کشور ما را ندارند، به سراغ اقدامات جنگی نرم که می تواند مخرب تر از جنگ میدانی باشد رفته اند. یکی از بخش هایی که دشمنان می توانند آن را مورد هدف قرار دهند، بخش اقتصاد کشور است. برای ضربه به اقتصاد می توانند از بخش های مختلف وارد شوند که یکی از این بخش ها بازارهای مالی است.